

ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტი

საქართველოს პარლამენტის
ჯივნიანი ბიბლიოთეკა

რაფიელ ერისთავი

კრებული

რაფიელ ერისთავი
კრებული

ნეტა რას სტირი, დედილო?

(აღა-მაჰმად-ხანის დროის)

ნეტა რას სტირი, დედილო? რას ჩამომჯდარხარ კერასა? ასი მკრან გულში, მირჩვენის, მტირალი ქალის ცქერასა! ნეტა რას სტირი, დედილო? რას სტირი, ძუძუს ჭირიმე? ჯარს იძახიან, დედილო, — სად არის ჩემი ხირიმი? თათარი შემოგვსევია, სწოვს და აოხრებს ქვეყანას, ე-მა ქობს თავზე დაგვაქცევს, ვენახს მოგვითელს და ყანას. ნეტა რას სტირი, დედილო? — რა დროს გლოვია შვილისა? გულში მკრეს, ორგან გახვრიტეს ჩემი პერანგი შილისა. ნეტა რას სტირი, დედილო? დეე აქ ვეგდო ღელში, ხომ ვერა ჰნახავ ურჯულოს, ველარსად საქართველოში? ნეტა რას სტირი, დედილო? ჯერ ვერ წამოვალ შინათკენ, მე აქ ვიგერებ ყვავ-ყორანს, თვალი მიჭირავს იმათკენ... ნეტა რას სტირი, დედილო? სახლზედ იყავი ფრთხილადა, ირმა ხარს მოუარევი, მარილს ალოკე ხილადა. ყანა გამარგლეთ ბეჯითად, არ მოერიოს ჭიოტა, ე პაწა არ დამიმშოთ, ფოცხვერს არ დამიჭმიოთა!.. ჯერ ნურას ეტყვი შენს რძალსა, ბაღლია, ამიტირდება. შობამდის დავავიწყდები, აღდგომას გამიფრინდება!.. ნეტა რას სტირი, დედილო? რას ჩამომჯდარხარ კერასა? ასი მკრან გულში, მირჩვენის, მტირალი ქალის ცქერასა!..

1881 წ.

ბაჩანას პასუხად

გადმახალისა, ძმობილო, შენგან ნასროლმა იამა, შენი ფანდურის ჟღერაი მოხუცს გულს მეტად იამა!.. ყური დავუგდე სიმებსა: დამიტკბეს ბერი სულია, გადამახედეს ფშაველში, მთლად ამიჩქროლეს გულია!. მასმინა შენმა ფანდურმა მთის ყვავილების ქებანი, “ფშაური ქალის ტირილი” და “ტყვის სიმღერით” შვებანი... ბაასი ბებერ “მუხასთან” აღმასებრ ლექსით მსმენია, დავღონებულვარ ბეჩავი, ცრემლი ვერ დამითმენია!.. შენ

დამანახვე, ძმობილო, “მგზავრის სალამო მთებშია”, — ფრთები დავუშვი მე დაბლა, ველარ მოგყვები ფრთებშია: შენ ყმაწვილი ხარ, მე — ბერი, ღმერთმა გიკურთხოს ჩანგია! მაწაფე, მოძმევ ახალო, ბერსა ახალი ჰანგია!
1886 წ.

ტეტას მოთქმა

ნეტა რა წყალში ჩავვარდე, რით გამოვკვებო ცოლ-შვილი? ი დასაქცევმა სეტყვამა კარს მომაყენა შიმშილი!.. რას ვიფიქრებდი ბეჩავი? — ცა კამკამებდა ლურჯადა, სამი დღის ყანა, სამკალი, ზედ კარზე მედგა ბურჯადა. უცებ გამოჩნდა პაწაწა, მუშტის ოდენა ღრუბელი მერე გადიდდა, იგრგვინა და წამოვიდა სულ ბნელი... დასავლეთიდან დაჰბერა, წამოგვყარა კობია, ბაღლები დამიწიოკა, მოამებნინა ქობია, ისროდა მუშტის ოდენსა და გრიალებდა წყეული, მირეგ-მორეგვა ხე-ხილი, გაწყალდა ანაზდეული!.. ყანა წამიხდა, რა ყანა, ავ თვალს არ ენახებოდა, თავ-თავს ქვეშ იზნიქებოდა, სიმძიმისაგან წვებოდა!.. ნეტა რა წყალში ჩავვარდე, რით გამოვკვებო ცოლ-შვილი? — ი დასაქცევმა სეტყვამა კარს მომაყენა შიმშილი!..

1883 წ.

კაცი ის არის

კაცი ის არის, ვინც მისდევს დიდის მოძღვრისა მცნებასა, ვინც მოძმეს გულსა გაუხსნის, თავს აუცილებს ვნებასა, ქვრივ-ობლებს ცრემლებს მოსწმენდავს, მოუსპობს გაჭირვებასა, იბრძვის და იბრძვის ერისთვის, ქვეყანას მისცემს შვებასა! კაცი ის არის, ვინც მამულს გამოადგება შვილადა, ვისაც სამშობლო ტაძრად აქვს, თავი — სამსხვერპლო წილადა, ქვეყნისა ცრემლი ჭირად უჩნს, მისი ღიმილი — ლხინადა, ვინც მისთვის თავსა შესწირავს, მას შამოავლებს ფთილადა! კაცი ის არის, ვინც მამულს ეტრფის და ეთაყვანება, ვისაც ვერ დასძლევს მტრის ოქრო, ვერც მისი

მკაცრი ბრძანება, ვისაც სამშობლოს ოხვრისთვის ლომ-გული მოეფხანება, ვინც დასთხევს მისთვის წმინდა სისხლს, მოწამეს დაეგვანება!

1886 წ.

თინიას მამითადი

მამითადი ჰყავს თინიას, დღეს არის ამის ლხინია, ციბრუტივითა ტრიალებს საწყალობელი თინია!.. ქვრივ-ოხერს, ბეჩავ თინიას, ჰყავს ერთად-ერთი შვილია, პაწია, წვითა და დაგვით, ვაებით გამოზრდილია. დღის მეხრე იყო, მოუხნეს ერთი დღის მიწა ნაოში, მაგრამ სათესლე გაჭირდა, არ გახლდათ საკუჭნაოში!.. ჩამოითხოვა თინიამ

ორილი მუქა ხორბალი, მოთესა, უცებ ზღვა გასკდა, შიგ დატრიალდა ღვთის თვალი: თავთავმა თავი დახარა, ყველამ გალესა ნამგალი, თინას კი გული უსკდება, ვინ მისცა იმას მომკალი? თუ სანახევროდ სხვას მისცა, რაღაა გასაყოფელი? თუ არა, ღონე არა აქვს, მისი ღონეა სოფელი... ჩამოუარა სოფელსა, სთქვა: “ყველას დავეღრიჯები”. დილა-ადრიან მოადგნენ კარზე რჩეული ბიჭები, “ჰოოპუნათი”, კიჟინით მოედგნენ ქვრივის ყანასა, არ შევხვედრივარ მამითადს მე არსად ამისთანასა!.. თინა მასპინძლობს გულ-უხვად მოუტანია მჭადები, მაწონი, ორი დედალი, მუშისთვის დანამზადები... ცოტა არ იყოს, სცხვენიან, ღვინო არა აქვს საწყალსა, მაგრამ ზედი-ზედ უზიდავს მამითადს წყაროს ცივ წყალსა... “ჰოოპუნა” და კიჟინი უხდება ქვრივის ყანასა, არ შევხვედრივარ მამითადს მე არსად ამისთანასა!.. ციბრუტივითა ტრიალებს საწყალობელი თინია, მამითადი ჰყავს თინიას, დღეს არის მისი ლხინია.

1882 წ.

მიპატიჟება სასწავლებელში

წამოდექით, ყმაწვილებო, ტანთ ჩაიცივით საჩქაროზე, აბა, თავი მოიყარეთ სწავლისათვის თავის დროზე!.. რა ხანია მამლაყინწამ იყივლა და გაათენა, მერცხალმაც კი იჭიკჭიკა, არ დააცხრო ტკბილი ენა!.. აგერ ტყემაც გაიღვიძა, შრიალებს და რაცღას ხარობს, კოდალა ხეს უკაკუნებს, და მწყერ-ჩიტა ცაში გალობს! მინდორი და ველი ჰყვავის,ნამი ბზინავს ათას ფერად, მზემაც თვალი გააჭყიტა. ამოვიდა მათ სამზერად... ჭინჭველები ველს მოედნენ, თითქოს რაღაც ჯოგიაო,მოლალურიც გაიძახის მაღლა: “ბიჭო — გოგიაო!..” ჭია-ლუა სარჩოს ჰზიდავს, რომ გაივსოს თავის ბინა, და ფუტკარიც მიზუზუნებს ყვავილისკენ თაფლისთვინა!.. კაცი, მხეცი და ჩიტები — ყველა საქმეს ჰკიდებს ხელსა, მეთევზეა — ბადესა ჰშლის, და მუშაკი იქნევს ცელსა... წამოდექით, ყმაწვილებო, თქვენც ახსენეთ ღვთის სახელი, —

კაცი ის არის

კაცი ის არის, ვინც მისდევს დიდის მოძღვრისა მცნებასა, ვინც მოძმეს გულსა გაუხსნის, თავს აუცილებს ვნებასა, ქვრივ-ობლებს ცრემლებს მოსწმენდავს, მოუსპობს გაჭირვებასა, იბრძვის და იბრძვის ერისთვის, ქვეყანას მისცემს შვებასა! კაცი ის არის, ვინც მამულს გამოადგება შვილადა, ვისაც სამშობლო ტაძრად აქვს, თავი — სამსხვერპლო წილადა, ქვეყნისა ცრემლი ჭირად უჩნს,მისი ღიმილი — ლხინადა, ვინც მისთვის თავსა შესწირავს, მას შამოავლებს ფთილადა! კაცი ის არის, ვინც მამულს ეტრფის და ეთაყვანება, ვისაც ვერ დასძლევს მტრის ოქრო, ვერც მისი მკაცრი ბრძანება, ვისაც სამშობლოს ოხვრისთვის ლომ-გული მოეფხანება, ვინც დასთხევს მისთვის წმინდა სისხლს, მოწამეს დაეგვანება!

1886 წ.

თინიას მამითადი

მამითადი ჰყავს თინიას, დღეს არის ამის ლხინია, ციბრუტივითა ტრიალებს საწყალობელი თინია!.. ქვრივ-ოხერს, ბეჩავ თინიას, ჰყავს ერთად-ერთი შვილია, პაწია, წვითა და დაგვით, ვაებით გამოზრდილია. დღის მეხრე იყო, მოუხნეს ერთი დღის მიწა ნაოში, მაგრამ სათესლე გაჭირდა, არ გახლდათ საკუჭნაოში!.. ჩამოითხოვა თინიამ

ოროლი მუჭა ხორბალი, მოთესა, უცებ ზღვა გასკდა, შიგ დატრიალდა ღვთის თვალი: თავთავმა თავი დახარა, ყველამ გალესა ნამგალი, თინას კი გული უსკდება, ვინ მისცა იმას მომკალი? თუ სანახევროდ სხვას მისცა, რაღაა გასაყოფელი? თუ არა, ღონე არა აქვს, მისი ღონეა სოფელი... ჩამოუარა სოფელსა, სთქვა: “ყველას დავეღრიჯები”. დილა-ადრიან მოადგნენ კარზე რჩეული ბიჭები, “ჰოოპუნათი”, კიჟინით მოედგნენ ქვრივის ყანასა, არ შევხვედრივარ მამითადს მე არსად ამისთანასა!.. თინა მასპინძლობს გულ-უხვად მოუტანია მჭადები, მაწონი, ორი დედალი, მუშისთვის დანამზადები... ცოტა არ იყოს, სცხვენიან, ღვინო არა აქვს საწყალსა, მაგრამ ზედი-ზედ უზიდავს მამითადს წყაროს ცივ წყალსა... “ჰოოპუნა” და კიჟინი უხდება ქვრივის ყანასა, არ შევხვედრივარ მამითადს მე არსად ამისთანასა!.. ციბრუტივითა ტრიალებს საწყალობელი თინია, მამითადი ჰყავს თინიას, დღეს არის მისი ლხინია.

1882 წ.

მიპატიჟება სასწავლებელში

წამოდექით, ყმაწვილებო, ტანთ ჩაიცვით საჩქაროზე, აბა, თავი მოიყარეთ სწავლისათვის თავის დროზე!.. რა ხანია მამლაყინწამ იყივლა და გაათენა, მერცხალმაც კი იჭიკჭიკა, არ დააცხრო ტკბილი ენა!.. აგერ ტყემაც გაიღვიძა, შრიალებს და რაცღას ხარობს, კოდალა ხეს უკაკუნებს, და მწყერ-ჩიტა ცაში გალობს! მინდორი და ველი ჰყვავის, ნამი ბზინავს ათას ფერად, მზემაც თვალი გააჭყიტა. ამოვიდა მათ სამზერად... ჭინჭველები ველს მოედნენ, თითქოს რაღაც ჯოგიაო, მოლალურიც გაიძახის მაღლა: “ბიჭო — გოგიაო!..” ჭია-ლუა სარჩოს ჰზიდავს, რომ

გაივსოს თავის ბინა, და ფუტკარიც მიზუზუნებს ყვავილისკენ
თაფლისთვინა!.. კაცი, მხეცი და ჩიტები — ყველა საქმეს ჰკიდებს ხელსა,
მეთევზეა — ბადესა ჰშლის, და მუშაკი იქნევს ცელსა... წამოდექით,
ყმაწვილებო, თქვენც ახსენეთ ღვთის სახელი, —

როდის-ღა მომასვენებენ? ვერ შავესწრები მგონია, სანამ არ გამასვენებენ!..

1883 წ.

თარის დაკვრაზედ

(კნეინა ანნა ზურაბის ასულს მაყაშვილისას)

შენ აღმარი ძველი სევდა, გულმან იწყო კვალად ძგერა, დაჰკარ, ქალო,
დაჰკარ თარსა! გამაგონე სიმთა ჟღერა. ნუ თუ უშენოთ ვარგოდეს, ეგ
ფუტურო თუთის თარი? ნუ თუ სენი არ განკურნოს — მსმენელს, ვინც კი
ავათ არის? არ აღუძრას გულსა ღიმი, არ განფანტოს ოხვრის ზარი, თუ კი
ამის მომქმედია, — წარმავალი რაღათ არის.

1886 წ.

ღამის მეხრის სიმღერა

ბეზირგნის შვილი არა ვარ, არც არავისი ბატონი, ღამის მეხრე ვარ უბედო
და იფნის სახრის პატრონი... ცუდ ვარსკვლავზე ვარ შობილი, მარტო
ჯაფა მხვდა წილადა: კუმატ ღამეში ხარ-კამბეჩს დავდევ, ვაძოვებ
ფრთხილადა. ორი დღის ალო მერგება მე ჩემი ჭირნახულისა, და იმედი
მაქვს გუთნისა, იმისგან გადახნულისა... გუთანო, ქრისტეს
ნაკურთხო, ღრმად გაუარე კვალია, რომ შემოგვნატროს სუყველამ,
მგზავრს ჩვენზე დარჩეს თვალია. შენი იმედით ცოცხალვარ, რომ შენით
ვჭამო პურია, შენა გმსახურობ, შენც მენა საქმე გამიწყე ძმურია; გადააშავე
ყამირი. აღარ აივსოს თივითა, გაუსვი სახნის-საკვეთი ნალესი
აღმასივითა... გაჰკარ, გაუსვი, — რას უცდი? ღამის მზემ გადაიხაროს,

გაუსვი, გუთნის-დედისამც ცოტა რამ გულმა იხაროს!.. ჭირიმე შენი, გუთანო, ნაკურთხო ქრისტეს ჯვართა,არ მილალატო, კვნესამე, ბედ-შავ არ მომკლა ჯავრითა!..

1886 წ.

რაზე მიწყრები, ყეენო?

(წარსული საუკუნოების ამბავი)

რაზე მიწყრები, ყეენო? — ვიბრძოდი ქართველის ჯარშია, დღეს შენი ტყვე ვარ, ხელთ დაგრჩი, რა კი დავიჭერ მხარშია... მამულისათვის ვიბრძოდი,რაში შემწამე ღალატი?.. შენი რა მმართვეს, ყეენო, თავს რომ მადგია ჯალათი?. მე სჯულისათვის ვიბრძოდი, სხვა რა შემწამე ავია?.. სჯულს არ შევიცვლი, ყეენო, არ მოკვდეს ჩემი თავია.ამისთვის — თუ კი გგონია — მენა ვარ მოსაკლავია, “თავი მომთხარე კისრიდგან”, მომჭერ ფეხი და მკლავია, მაგრამ ყელს გიწევ, ყეენო, — შენი შვილების ღებნასა, — ისმინე ჩემი ვედრება: დღეს მე ნუ მომჭრი ენასა, — მინდა მოკითხვა შევთვალო, ვილაპარაკო ქართული, ვადიდო იესო ქრისტე, სჯული ენასთან შართული.

1882 წ.

რას შემომცქერი, ძმობილო?

რას შემომცქერი, ძმობილო? ოფლში ვარ გაწუწულია? ნუ გიკვირს, მენა ჯაფაში არ გამტეხია გულია... რაც ვიყავ, ისევ ისა ვარ, მიდგას მე კარგი ყანები, გლებად დამბადა მე ღმერთმა, — იმასამც ვეთაყვანები. რად გიკვირს,ძმაო, შენ ჩემი დაკორძებული ხელები? ცულს და ბარს მოვაქნევინე, ვგრიხე და ვგრიხე წნელები. ყინვაში, მიწის ბრძოლაში ზოგჯერ არც დამიბანია, გინდა შანთს ავალებინებ, არც კი ამეწვას კანია. რად მაძლევ? არას მარგია მე შენი ხელთათმანები, საბუხარს არა ვჩვეულვარ, რას მარგებს მაგისთანები? რად გიკვირს, ძმაო, შენ ჩემი

დაწყლულელებული ფეხები? ეკლებში დავალ ყოველ დღე და ტყეში დავებეტები. რად გიკვირს ეს ბალნიანი გადაღელილი მკერდია? გუთნით და ნამგლით ვიბრძოდი, შავს მიწას შევაბერდია. ქარმა და ყინვამ, მზე-წვიმამ არ ამიქცია გვერდია,

არ შევეპოვე მეც იმათ, გულადად გაუჩერდია. რად გიკვირს, ძმაო, შენ ჩემი აქეცებული კისერი? ქედი ამომწვა მზე-ყინვამ, ლაპლაპებს როგორც გიშერი. რას შემომცქერი, ძმობილო? ოფლში ვარ გაწუწულია, ნუ გიკვირს, მენა ჯაფაში არ გამტეხია გულია. რაც ვიყავ ისევ ისა ვარ, მიდგას მე კარგი ყანები, გლებად დამბადა უფალმა, — იმასამც ვეთაყვანები...

1884 წ.

გოგოს ჭირიმე

(მეურმის სიმღერა)

გოგოს ჭირიმე, გოგოსი, ჭირიმე ერთად-ერთისა, პაწა გოგოსი, დილის მზის, ჭირიმე იმის ღმერთისა! გოგოს ჭირიმე, გოგოსი, ჭირიმე ლერწამ-ტანისა, ფუნთუშა, ძუძუ-კოკობის, ჭირიმე გულ-წამტანისა! გოგოს ჭირიმე, რომ ღუის, როგორც რომ თურაშაული, პირს რად მარიდებს, იმასთან რა მაქვს მე დანაშაული?!

გოგოს ჭირიმე, გოგოსი, ჭირიმე იმის გულისა, იმის ჟუჟუნა თვალების, კალამით დახატულისა!.. რა ვქნა, რა წყალში ჩავვარდე, არ მეკარება გოგონა... სხვის დანიშნული თუ არი?.. მე კი... მე — ჩემი მეგონა!.. ნუ მკლავ, გოგონავ, წყეულო, ნუ ამარიდე პირია, თავი რომ მკერდზე მოგანდო, შენთვის რა გასაჭირია?! ნუ მომკლავ დედის-ერთასა, ღმერთი იწამე, წყეულო, ნუ მომკლავ, გოგოვ, ნუ მომკლავ, ჩემს გულში შამოჩვეულო!..

1885 წ.

კავკასია

რას ვხედავ უზარ-მაზარსა? შავსცქერი დადუმებული, ცას ესწორება თხემებით მთა, მთაზედ აკიდებული! აქ ლოდი, სიპი, პიტალო სატანას მოუთრევია, კაჟი, ქვა, ქარწბი, კირკალი შეუძრავს, შეურყევია. ასვრილა მიწა კენჭებში და გოხის მონანგრევია, ესენი ნუ თუ ჯოჯოხეთს ურთ-ერთში აურევია! მთა-მთაზე, გორა-გორაზე

შეუსვავს, დაუკვერცხია, მზეს უხრავს მათი გვერდები, ნიაღვარს ჩაურეცხია! მოჰსხმიათ ნაძვის ძაგარი, სპეტაკის ჩადრით მოსილან. მათი ხევ-ხუვი ღრადონიც, ვეჭვ, ქარ-გრიგალმა მოჰსილა! აგია კავკასიის მთა, ტურფა და დიდებულია. ვაქო, ვით ვაქო, რომ ენა ოცნებისაგან ბმულია?!. ეს საოცრება რამ შეჰქმნა? ამართა ვისმა ძალამა? ცას ვინ ამოყვრა ვეშაპი, ან წარღვნამ რად არ წალამა?.. ქედს ვუხრი კავკასიასა, დიდებულს — ჩემგნით დიდება!

ქედს ვუხრი, რადგან სულს და გულს თავისკენ მიეზიდება! უმზირეთ! კავკასის მთანი ცის კამარასა სწვდებიან, ყინვარის ჯავშნით მოსილნი, ბარს დანთქმას ემუქრებიან! ახლავან ორბნი, არწივნი, ჯიხვებიც ეხიზნებიან, და ხშირად შავნი ღრუბელნი მოჰბურვენ, ესტუმრებიან; მაშინ ელვანი მრისხანედ გრგვინვენ და იკლაკნებიან, მათ ჭექა-ქუხილს კლდე-ღრენიც საზარლად ეძრახებიან! ინათებს, დილის მზის სხივზე ღრუბლები აიყრებიან, აქ დაბერტყავენ კალთებსა: —თვალ-მარგალიტი ჰკრთებიან! შეჰყურებ, თხემნი კავკასის ისევ სპეტაკად ჩნდებიან და მედიდურნი, ტურფანი ლაჟვარდს ცას ებჯინებიან!

1886 წ.

სურათი

(სოფლის ცხოვრებიდამ)

ცხელა და ცხელა, პაპანებაა, ქოხის წინა ზის ყმაწვილი დედა, პაწია ბიჭი,

ჩვეილი ფუნთუმა ხელს უცაცუნებს ძუძუებზედა... “აქა მამილო!” — სთქვა კიდევ დედამ. — დედა იძახის შვილის მაგივრად; მაგრამ “მამილო” ჯერ არსადა სჩანს, ის სამუშაოდ წასულა მინდვრად... “აქა მამილო!” — სთქვა კიდევ დედამ. — თან მოიტანე ბევრი კაკები”... გულში კი ჰფიქრობს: — “სად, რას მუშაობ, პაპანებაში რას იკაკვები”... მზემ გადიხარა, დაჰბერა სიომ, აგერ გამოჩნდა მუშა მაშვრალი, ხვითქი გადასდის გულ-გაღელილსა და ახალუხიც არ მოსდევს მშრალი. თავზე წაუკრავს ნარმის ნახევი, მოდის, ღიღინებს დაბალს ხმაზედა, მოდის ამაყად, მჭრელი ნამგალი გადაუდვია მოღლილს მკლავზედა... წინ მიეგება ყმაწვილი ცოლი და მიაწოდა გიგლა მამასა, იმანაც შვილი ოფლიანს გულში მაგრად ჩაიკრა და ჰკოცნის მასა! გიგლამ უტაცა მამას უღვაში, ლოყაზედ თათი მოუცაცუნა; მამას იამა შვილის ცელქობა, უღვაშის წიწკნა არ დაუწუნა... დაჯდა მაშვრალი დერეფანშია, გვერდით მოიდო მჭრელი ნამგალი, ამაყობს ცოლით, ამაყობს შვილით, ამაყობს, რომ აქვს ბევრი ნამკალი... ცოლმა მოართო მჭადი და წყალი, გიგლა ჩააკრა “კაკანაშია”, გვერდით მოუჯდა ქმარსა და შვილსა, მათის ყურებით განცხრომაშია!..

1882 წ.

აღზევანს წასვლა

მარილზედ მივლენ ბიჭები, დარდი არა აქვთ გულშია, ურემი მისდევს ურემსა, შოლტების ტყლაშა-ტყლუშია!.. ნაცადი ბიჭი მიუძღვის, ტკბილად დამდერის ხარებსა, ჰფიქრობს, მოივლის აღზევანს და ცოლ-შვილს გაახარებსა. “აღზევანს წავალ მარილზედ, მარილს მოვიტან ბროლსაო, გაუწი, შინდავ გიშერას, რადა ღალატობ ტოლსაო? გაუწი, ქედის ჭირიმე, გიშერა ცოდო ხარია, უშველე, ნურას ცუდლუტობ, ტოლს დაუჭირე მხარია... ურემი, ჩემი ურემი, გამყოლი არის ხარისა, არ ეფიქრება კლდე-ღრისა... აღზევანის მთა და ბარისა... ღერძი უდგია წიფლისა, გასაპნულ-გაპოხილია, ზედ თვლები ნიგვზის მორგვებით გახეშილ-გაჭედოლია; უბე გავაწყე ლართხებით, დანდლებით გადაბმულია, ისე გაუძლებს ასს ქვასა, არსად დასჭირდეს ცულია. თვლები დავკვერცხე, რა თვლები, გრგოლივით ჩამოსხმულია, ჯაგრცხილის ფესვებს მოვკიდე სოლებად იფნის გულია... გინდ გავატარებ თოკზედა, არ მოკვდეს ჩემი თავია!.. გაუწი, შინდავ, გიშერას, ნუ სცრუობ, ნუ ხარ ავია!.. აღზევანს მივალთ მე და შენ, როგორ არ გაგვიხარდება, ლოკე და ლოკე მარილი, არავინ გაგიჯავრდება... შენ რაღას ხვნეში, ნიკორავ? ღონე თუ გამოგლევი? ეშმაკობ თორემ ჯერ ირმას შენთვის არ დაუძლევია!.. აღზევანს წავალ მარილზედ, მარილს მოვიტან ბროლსაო, ჯერ დედას გადავებხვევი, მერე შვილსა და ცოლსაო!”

1883 წ.

ზაფხული

გაზაფხული გაგვიფრინდა, გაითოხნა სიმინდები, თივა დადგეს, ანეულსა დასდგომია ამინდები. აგერ, აგერ ყანებშია “ჰოოპუნას” იძახიან, ჩამოგვიცხა, ჩამოგვიცხა ქერს მორჩნენ და პურსა მკიან. მტრედი, გვრიტი და ქედანი იქ ირევა ნამჯაშია, მაგრამ მომკლებს ვინ აჯობებს მღერასა და გარჯაშია! შახე იმ ერთს, გულ-გაღებულს,

თავზე ქული არა ჰხურავს, ხელსახოცი შუბლს წაუკრავს, დასძახის და ოფლში სცურავს! შახე ერთი მეთაურსა, შახე იმის ნამგლის ტრიალს, ყური უგდე მუშის გუგუნს, ყური უგდე იმათ გრიალს!.. აბა შახე, რა ერთგულად ყველა ყანას ეტანება... მღერიან და კიჟინებენ, “ჰოოპუნას” იძახიან, ჩამოგვიცხა, ჩამოგვიცხა, ქერს მორჩნენ და პურსა მკიან... ყველა ცდილობს მეტი მომკოს, ეჯიბრება აქ ძმა ძმასა, იძახიან: “ულო, ულო!” მეძნეური უკრავს ძნასა. მღერიან და კიჟინებენ, “ჰოოპუნას” იძახიან, ჩამოგვიცხა, ჩამოგვიცხა, ქერს მორჩნენ და პურსა მკიან. რიგი მიაქვთ საძნე ურმით, რიგსა ჰლეწენ სოფელშია. წვრილ-ფეხობა კევრზედ უდგა, ხარი ხენუმის უღელშია... ქალი, კაცი, გოგო, ბიჭი, ეზიდება ზამთრის სარჩოს, — ვაშა, ვაშა მუშა ხალხსა, ღმერთმა იმათ გაუმარჯოს!..

1881 წ.

რას ერჩი მაგ ბიჭს, თათარო?

(თემურლენგის დროების)

რას ერჩი მაგ ბიჭს, თათარო? — ხომ ჰხედავ დაკოდილია? მამულისათვის იბრძოდა, რადგან მამულის შვილია... რაზე ატყავებ, წყეულო? — აგერა ვყევარ ძმობილი!.. — დასხლტა ისარი ფრთიანი — გაგორდა თათრის შობილი! შენ რაღას ერჩი მაგ ქალსა, რაზედ აწვალე შანთითა... სჯულს ხომ ვერ შეაცვლეინებ, თუ გინდ დამდულრო ნავთითა... რაზედა სტანჯავ, წყეულო? — აგერა ვყევარ ძმობილი!.. — იჭექა ზეცით — დაეცა თათარი პირდამხობილი!.. შენ რაღას ჰკუწავ, თათარო, ბალღებსა უსუსურებსა? ნეტა ვიცოდე, მაგათს სისხლს მაგრე რა მოგაწყურებსა?.. ხელი შეაღე, წყეულო!.. რადა ხარ დაუნდობელი?.. — დასხლტა ისარი — და წაწყმდა უსჯულო შეუნდობელი!.. აგრე იბრძოდნენ ქართველნი მამულისათვის, სჯულისთვის, ეწამებოდნენ ქრისტესთვის, თავისუფლების გულისთვის!..

1881 წ.

მევენახის სიმღერა

ვაზის ჭირიმე, ვაზისა, უფლისგან კურთხეულისა, წითელი ღვინის დედაა, გამხარებელი გულისა!.. ვაზო, შვილივით ნაზარდო, ულვაშებ გადაგიგრეხია, ჩაჰკონებიხარ ჭიგოსა, შუაზე გადაგიტეხია... თუ დაგიზურგავს ყურძნითა, ვერ გაუძლია ბეჩავსა... რად არ ამკიდე, ვზიდავდი, არ დავზოგავდი მე თავსა!.. ჭირიმე შენი ფესვისა,

მოვკვდები მე შენს ძირშია, შენით ვარ მხნე და გულადი, იმედით გასაჭირშია! შენი ზედაშის მადლს ვფიცავ, შენ არ მოგაკლო ბარია, გაგსხლა, შაგყელო, გაგთოხნო. არც კი ჩნდეს მონათხარია; გაგფურჩქნო, გაგალამაზო, როგორც რომ პატარძალია, აღარ დავზოგო მე შენთვის ჩემი ღონე და ძალია... ვაზის ჭირიმე, ვაზისა, უფლისგან კურთხეულისა, წითელი ღვინის დედაა, გამხარებელი გულისა!..

1886 წ.

მეცხვარე თრიალეთზედა

ცხორი ავდენე შირაქით თრიალეთისა მთაზედა, მეც მოქანცული, მოღლილი, ჩამოვჯე ჩემდა ქვაზედა, თვალ გადავავლე მინდვრებსა, თვალ არ გადასწვდა განზედა, ტურფად სჩანს აქით მთა-ველი უკეთ სხვა ქვეყანაზედა... გალალდა გული, გალალდა, ჩოლი ბარისგან სნეული, აქებდნენ თრიალეთის მთას, კარგი ყოფილა, წყეული, აქ მწვანედ ღელავს ბალახი,

ჰჭრელავს ყვავილი რჩეული, ხმაც ისმის ხარი-ირმისა, გაჰყვირის გადარეული!.. ცოტათ მცხა, მაგრამ ნიავი მეხვევა, მკოცნის გულშია, ბროლივით წყარო წყურვილს ჰკლავს, მზეს ჰფერავს ნაკადულშია, ცხორი მამდარი დაყრილა, იცოხნის, პაწა რულშია, ნავარდობს ბიჭა-ბატკანი... მიყვარს, ჩავისომ სულშია!.. აღარ მწადს, აღარ, შირაქი, არ მიყვარს მე იქ ტრიალი, მინდვრები იქაც ბევრია, მაგრამ ჩოლია ტიალი,

ბალახს ხან თოვლი წასთელავს, ხან ზედ ცეცხლს გააქვს პრიალი. მაშინ უყურე მწყემსის ჭირს, ცხვარმა რომ შექმნას ზრიალი!.. არ მინდ შირაქის შავი ხე, ქარქვეტა, ბროწეულია, წიწმატ-ბოლოკი, კაპარი, თუთუბო მოწეულია, გინდ მომცე ხირიმის თოფი, ქამარზე მოწეულია, თუ ჩემზედ ბედი მუშაობს, ყისმათი მოწეულია... რა მმართვეს იორ-ალაზნის! მათ ჩემი ცოდვა ჰკიდია: ჩემი ბატკნები რამდენჯერ მტკვრისათვის ჩაუზიდია; ვერსად გაუხვალ იმ ოხრებს, არსად არ უჩანთ ხიდია; არც მეზობლები უვარგან, — ბევრი ქურდი და ფლიდია!.. ჭირიმე თრიალეთისა, ეს არის ჩემი სულია, კალმახი იცის ოქროსი, დაწინწკლულ-დაჩითულია, ყველს მამლევს, მატყლსა საჩოხეს, რად მეჭირვების ფულია?.. მე უფულოდაც დღე და ღამ მიმღერის ლალი გულია!..

1886 წ.

სამშობლო ხევსურისა

სადაც ვშობილვარ, გავზდილვარ და მისროლია ისარი, სად მამა-პაპა მეგულვის, იმათი კუბოს ფიცარი, სადაც სიყრმითვე ვჩვეულვარ, — ჩემი სამშობლო ის არი. არ გავცვლი სალსა კლდეებსა უკვდავებისა ხეზედა, არ გავცვლი მე ჩემს სამშობლოს სხვა ქვეყნის სამოთხეზედა!.. მე მირჩევნია შავი კლდე. თოვლიან-ყინულიანი, ორბი რომ ბუდობს, ჩანჩქარით გადმოჰქუხს ბროლი წყლიანი. ჯიხვი და არჩვი მეყოფა, ხორცი აქვს მარილიანი... არ გავცვლი სალსა კლდეებსა უკვდავებისა ხეზედა, არ გავცვლი მე ჩემს სამშობლოს სხვა ქვეყნის სამოთხეზედა!.. ბარად რომ ვიყო ლაღადა, სული მთისკენვე იხარის. სალი კლდე ანდამატივით გულს სულ იქითკენ იხარის, იქ მიჯობს შავი სიკვდილი, ბარში სიცოცხლევ იმწარის!.. არ გავცვლი სალსა კლდეებსა უკვდავებისა ხეზედა, არ გავცვლი მე ჩემს სამშობლოს სხვა ქვეყნის სამოთხეზედა!.. ბარად რომ მომცე დიდება, ქონება უთვალავია, სასახლე ოქროს ტახტითა, ჯარი და ზღვაზე ნავია, არა ვინდომო ეგენი, არ მოკვდეს ჩემი თავია... არ გავცვლი

საღსა კლდეებსა უკვდავებისა ხეზედა, არ გავცვლი მე ჩემს სამშობლოს
სხვა ქვეყნის სამოთხეზედა!.. სამშობლო, დედის ძუძუი, არ გაიცვლების
სხვაზედა, ორივ ტკბილია, ძმობილო, მირჩვენის ორსავ თვალზედა,
როგორც უფალი, სამშობლოც ერთია ქვეყანაზედა... არ გავცვლი საღსა
კლდეებსა უკვდავებისა ხეზედა, არ გავცვლი მე ჩემს სამშობლოს სხვა
ქვეყნის

სამოთხეზედა!..

1881 წ.